

IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID-AFRIKA
(TRANSVAALSE PROVINSIALE AFDELING)

A

SAAKNOMMER: CC 482/85

PRETORIA

1988-02-04

DIE STAAT teen:

PATRICK MABUYA BALEKA EN 21

ANDER

VOOR:

SY EDELE REGTER VAN DIJKHORST EN

ASSESSOR : MNR. W.F. KRUGEL

NAMENS DIE STAAT:

ADV. P.B. JACOBS

ADV. P. FICK

ADV. W. HANEKOM

NAMENS DIE VERDEDIGING:

ADV. A. CHASKALSON

ADV. G. BIZOS

ADV. K. TIP

ADV. Z.M. YACOOB

ADV. G.J. MARCUS

TOLK:

MNR. B.S.N. SKOSANA

KLAGTE:

(SIEN AKTE VAN BESKULDIGING)

PLEIT:

AL DIE BESKULDIGDES: ONSKULDIG

KONTRAKTEURS:

LUBBE OPNAMES

VOLUME 340

(Bladsye 19 368 - 19 424)

COURT RESUMES ON 4 FEBRUARY 1988.

MARIA MOLAWANI MOKATI: d.s.s. (Through Interpreter)

FURTHER EXAMINATION BY MR BIZOS: Mrs Mokati you remember that you told us that at the meeting of the 19th a number of things happened and you got to the point where you told us that the young man or the chairman reminded the people of what happened ...

COURT: It was not the chairman Mr Bizos, it was only the young man.

MR BIZOS: The young man I beg your pardon. (10)

COURT: We have not heard of the chairman yet.

MR BIZOS: That the young man reminded the people what happened the previous week. Now could you please tell us what he said? -- This young man was reminding the audience there if they still remembered the resolutions taken by them during the previous meeting, namely two resolutions.

Did he name the resolutions? -- Yes that was we were not going to pay the increase on the present rent which was the R5,90. Instead we are going to pay the rent without the increase and the second resolution was that the councillors(20) should resign.

Yes. And what did the people present at this meeting of the 19th do or say when this young man reminded the people? -- The audience agreed with what was being put to them as the resolutions and said that exactly those were the resolutions, we are still bound by them.

Yes and what happened then? -- The same young man then told us about a visitor from Soweto.

Yes what did he say about this visitor? -- This young man in mentioning about the visitor from Soweto did not elaborate(30)

as/....

as a result of which the priest got up and introduced this person as a visitor from Soweto who has got to do with the council of churches. After this introduction by the priest the visitor then got up. There was clapping of hands. This visitor then greeted the audience in this meeting.

And did he speak? -- Yes he did. Yes he spoke. I heard him saying the following in his address, that the increase on rent is going to creat problems between the parents and the children in the sense that the parents will not be able to do what they were used or were able to do for their children (10) as a result of this increase, going to an extent of saying some parents will not even manage to keep their children at school which means their education will suffer.

Yes, you remember him saying anything else? -- Yes he further said that he was going to suggest to the residents of Sharpeville to come together and speak to the councillors about the increase on rent, if it was not possible for them to keep it low, that is the councillors keeping the rent low, failing of which if that does not succeed they must know that they have the powers of then having the councillors removed (20) from their positions because they, the residents, are the people who voted them into power they can just as well use the same power in removing the councillors.

Do you remember him saying anything else? -- Yes he said black pensioners are experiencing problems about their moneys they are to receive, that is pension moneys. They are not equals of the white pensioners. Those are the words I remember having been said by him.

Did this visitor from Soweto say that the councillors must be killed and their properties must be destroyed? -- (30)

No/....

No there is no such, it is a lie.

Did he tear up a piece of paper and throw it on the floor and say that this piece of paper should be burnt? -- No except to say that he did have a piece of paper in his hand which was not torn by him.

Do you recall that, whether any other speakers spoke at this meeting? -- Yes I do.

Who was it that spoke? -- A certain speaker who was addressing the meeting in a Xhosa language.

COURT: A man or a woman? -- A male person. (10)

MR BIZOS: Young or old? -- He is just an ordinary young man, not a child or what I say a young man, just a person of the age between a youth and a young man.

COURT: Yes, what is that age? -- Between the ages 20 and 30.

MR BIZOS: Now do you understand Xhosa? -- No I do not understand it. But there was an interpreter available there.

Yes. Do you remember what the interpreter said? -- Yes what I understood being interpreted to me was that this man's address was "I can also understand and I also agree with this that this question of the rent is going to bring problems (20) for the people in the following sense, for instance when a person has ten shillings in his possession and wanting to buy something worth that amount without having the tax money to be added on that such a person cannot be able to buy what he wants to buy."

Do you remember anything else that was said by the interpreter? -- Yes mention was made of a blue card in the following sense that moneys due to the people in terms of the blue card are not being paid to those people in a lump sum at once.

COURT: Do you know what the blue card is? -- Yes I had one (30) myself./....

myself.

What is a blue card? -- It is a card of this size and blue in colour.

Yes the hand, the size of a hand. -- This card is being kept by your employer whilst you are still employed there. The day when your services are being terminated or you decide to leave that employment this card will be given to you to take to the pass office which is the labour bureau where you will produce this card for to receive a certain payment.

Is it for unemployment? -- Yes that is for unemployment(10) because immediately I am out of work then I will be issued with that card.

Yes, thank you. -- In respect of this card he added the following saying "You are not given the total amount which is due to you as a result of your having contributed towards this unemployment insurance fund in order to enable you to go and pay whatever debts are urgent, like for instance the rent itself, so that you can sit down and work out your budget according to the lump sum you have received and see how to go about paying." That is the problem he mentioned about. (20)

MR BIZOS: Can you remember anything else that the young man said in Xhosa translated into Sotho by the interpreter? -- No this is as far as I can remember. The reason being that in fact I had more interest in this blue card.

I see. Did he recite a poem called "Africa, Africa"? -- No I did not hear that.

Did he say we are ready to fight if they want us to fight? -- No I did not hear that.

Did he say we must listen to the song and fight? -- No he did not. (30)

COURT:/....

COURT: Did he say "Let's face the music"? -- No I did not hear that.

MR BIZOS: Did he say that Mahlatsi would send his dogs to evict people? -- No I did not hear that.

Did he say that if Mahlatsi increased the rent he, Mahlatsi, must pay the rent? -- No I did not hear that.

Yes. Can you recall anyone else who spoke at this meeting? -- Yes I can.

Who spoke? -- This person emerged from the audience, went up to the platform where this person whispered to the (10) chairman which appeared to me as if this person was requesting for an opportunity to address this meeting.

Yes, and did he address the meeting? -- Yes.

Was he introduced in any way by the chairman? -- No this person was not introduced.

Do you remember what this person said? -- Yes.

What did he say? -- In this that this person said briefly was the following, that this person agrees, he agreed with the resolutions which were mentioned by the chairman to this meeting, that the increase on rent should not be paid but (20) the usual rent and also agreed with the resolution that the councillors were to resign. Thirdly this person said that the businesses of the councillors should be boycotted. That is all that this person said.

What language did he speak in? -- This person spoke Zulu.

Yes. Do you understand Zulu? -- No I do not understand it but there was again an interpreter.

Yes. -- I also had something to say.

You had something to say at this meeting? -- Yes.

What did you say? -- What I said in my address was in (30)

support/....

support of the resolutions which were already mentioned, that the increase on rent should not be paid but the normal rent must be paid and I also agreed with the resolution that the councillors should resign. I then said while I was still going on with my address, before I could utter more than some children started making noise.

COURT: What do you mean, were they singing? -- They were disturbing me in the sense that while I was still addressing the audience they also were saying something which was disturbing to me as a result of which I felt it was not (10) necessary for them to do that while I am addressing the audience. I therefore said to them, that is the young people there who were disturbing me, "You must keep quiet because this issue which is in discussion here does not need your opinion, it needs your parents attention". That is all I said.

MR BIZOS: Now where were these children that you found disturbing, disturbing you? -- From where I was they were more to my right standing.

COURT: And where were you? -- I was seated in the second row from the front. (20)

Yes what else did you tell them? -- That is all I said to them.

MR BIZOS: Did they then keep quiet? -- Yes.

Now do you know ...

COURT: Just a moment now, did you then continue your speech? -- No.

So they put you off? -- No it is because I had already mentioned what I intended saying in supporting what was being said in this meeting.

MR BIZOS: Now do you know Nozipho Mjeza, do you know her? (30)

-- Yes/...

-- Yes I know Nozipho.

Did she speak at this meeting of the 19th? -- I did not see her and I did not hear what she was saying because I did not see her.

Were you the only person to speak from the audience or were there others? -- There were other people who spoke from the audience. In fact that was, they were reprimanding their children's involvement.

Now did any other person from the audience speak about the rent or the boycott of the business? -- Do you want me (10) to mention people who said something about the boycotting of the councillors businesses?

COURT: Yes, or about the rent.

MR BIZOS: Or about the rent. Did any other people speak there? -- Yes people did speak in agreement with that.

Yes. Did anyone at this meeting say that if there were people who did not boycott the councillors businesses their houses would be burnt down? -- No I did not hear that.

Do you know a young man whose surname is Botha, or his name is Botha? (20)

COURT: His surname is Botha, his name is Tomazile. Or Albert.

MR BIZOS: I am sorry my lord I did not remember those names. -- Yes I know Botha he was staying with his grandmother not far from us.

COURT: What christian name do you know him by? -- He is known to me as Botha.

MR BIZOS: Yes. Do you recall whether he spoke at this meeting? -- Yes I do remember him saying something although not quite clearly. Yes I remember him speaking there. At the beginning of his address he spoke in English which I (30)

did/....

did not follow.

Now let me just, at the meeting of the 19th which we are still speaking about do you recall whether Botha spoke at that meeting? -- No not at that meeting.

COURT: But we were dealing with the 19th. -- What confused me is that mention was made of Botha's name.

MR BIZOS: Were you at the following meeting, the meeting of the 26th?

COURT: Have we completed now the 19th?

MR BIZOS: No we have not my lord, I merely want to clarify (10) this. I will leave it at that, I will leave the answer as it is. At the meeting of the 19th, we are still at the meeting of the 19th, do you recall whether there were any songs sung at that meeting? -- No.

Was anything sung there at this meeting of the 19th?

MNR FICK: Die staat maak beswaar, die getuie het nou net gesê of sy kan onthou of enige liedere gesing is toe sê sy nee. Toe vra my geleerde vriend weer.

MR BIZOS: Songs my lord. Alright, I will leave it at that I think. I will leave it at that. I am sure that my (20) learned friend will get the right answer eventually.

COURT: Yes with a little bit of help from the state one can get a long way.

MR BIZOS: Yes we appreciate it very much. Now did you stay until the end of the meeting? -- Yes.

And how did the meeting finish? -- It finished normal.

COURT: What do you mean by normal? -- The meeting finished in peace, the people were maintaining peace at the closing of the meeting.

MR BIZOS: Now this was on 19 August 1984? -- Yes. (30)

The/....

The next day, the Monday, that is the 20th, did you come across any children or any incident involving children and buses? -- Yes.

Please tell his lordship what happened? -- It was just before 09h00 that morning, while I was busy cleaning my stoeps of the house. It was after the school has started for the day. A woman who is a neighbour of mine living the second house from me went past there and said to me that some children have stoned a bus in which she was a passenger. I then asked her where is this, at what place as a result of which (10) she said to me "This happened while we were passing the vicinity of the schools".

COURT: The schools in what neighbourhood? -- At the area known as site service.

Site service?

MR BIZOS: Site and service I think. -- Site and service.

COURT: Yes. Has it got any other name? -- Vuka Uzenzele.

Thank you. -- This woman went into her house with what she had in her hands which was quite clear to me that she had been to some shopping. After she got into her house I (20) noticed children coming out of a gate, that is a gate from a school known as Mohlodi which is in the opposite direction of my front door.

Just spell Mohlodi. -- M-o-h-l-o-d-i.

But is that school near you? -- Yes.

But you are in Vergenoeg? -- I am staying in Vergenoeg and the school I am talking about now is also in Vergenoeg.

Yes, thank you. -- When these children left the school premises have to pass in front of my gate leading to their way which is the main street known as Zwane. What (30) happened/....

happened is when they went past my place in the direction of the street which I have just mentioned, which is Zwane, they were walking normal, a normal pace. Not long they came back from the corner of this street of ours and another street, coming back in the direction they originally came from, that is the direction of the school. They were now this time walking faster than they were earlier when they went in that direction. As a result of which I felt now I have to speak to these children because of the utterances which were made by them that we are now going there. (10)

Yes? -- That utterance made me infer that they were talking about going to that incident which was mentioned by my neighbour, that is the incident of the buses, as a result of which I felt I must ask them what they were doing in the street in the following fashion, "You children what are you busy doing running up and down in the streets while the school is on. Does your principal - that is the principal of the school - know that you people are not in class". They kept quiet and stood there as a result of which then while they were standing I asked them "Are you also going to that (20) place where it is being said that buses are being stoned". I further said to them "You are spoiling your future by running outside here while the classes are on and the teachers are busy teaching, you had better go back to class". I reprimanded them to go back to the school. They did not say anything to that, they went straight back in the yard of the school. That is all I had to do with that.

Is that a high school? -- It is a school for children's ages between 16 to 19.

MR BIZOS: Did you go to another meeting at the Anglican (30) church/...

church, Sharpeville? -- Yes.

Do you remember the date? -- It was on the 26th.

Were you there when the meeting started? -- On arrival there people were still coming in. It was a bit late though people were still coming in.

And when the meeting started how did it start? -- A hymn was sung. The chairman who was chairing the meeting the previous week chaired the meeting there and then requested that a member from the audience should open the meeting with a prayer. (10)

Did a member of the audience do that? -- Yes Mr Thapedi, he is a member of the Roman Catholic Church congregation.

MR BIZOS: I have it spelt T-h-a-p-e-d-i. And did he offer a prayer? -- Yes he is the one who offered a prayer.

And after the prayer what happened? -- The chairman made mention of the resolutions of the previous week asking from us, the audience, whether we still maintain our stand on the resolutions and wanting to know from us whether we still carry them out. In response to that some affirmed that, some negated it by some saying yes some saying no. (20)

Yes. -- Which resulted in the chairman saying the following, "People look if we are to make a resolution in a meeting and then later when it comes back people come back with different views, not those of the resolution which was taken by the meeting, it is quite apparent that if that be the attitude we are not going to get to an end with this that we are involved in".

Yes, did anyone speak after that? -- Yes the chairman also here again informed us about the speakers who had given speeches during the previous week. This chairman said that (30)

he/...

he was from AZAPO.

Who was from AZAPO? -- What was said by this chairman is that we have a speaker who had been a speaker at the previous meeting, namely Oupa Hlomoka, from AZAPO.

Yes and what happened then? -- The speaker then got up and greeted the house, saying that "I also want to emphasise what had been said by the previous speaker".

COURT: Which one? -- Emphasising the speech by the chairman or what was said by the chairman, saying "Once you have resolved on something people must keep to their decision of (10) the resolution, it must not be that once a person realises that there is a pothole there then one decides to know when the others are saying yes"

MR BIZOS: Yes, what else did he say, if anything? -- What he further said was "Do not think that my being here is with the intention of influencing Sharpeville residents. I am just here to be with you together because this issue about the rent is affecting us all, the inhabitants of the Vaal triangle."

Do you recall whether he said anything else? -- He further said that "It is not because of hatred that we are saying the (20) businesses of the councillors are to be boycotted but we are doing that with a view of having them resigning from the council."

Did you speak at this meeting of the 26th? -- Yes that was after the chairman announced that he was going to give an opportunity to the priest to have some few words to the audience.

COURT: Just a moment now. Did you speak after Oupa Hlomoka spoke? -- Yes.

Yes, thank you. -- I then got up when this opportunity was offered to the priest. That I did after having requested (30)

the/....

the priest to allow me just a short time to make mention about what is happening with children. On which the priest then gave me the permission. I therefore addressed the meeting on that issue, saying "We made it clear last week pertaining to the children that they, the children, must not involve themselves in the affairs of the parents". I then repeated the words I used to the children on the 20th to this meeting here. This time of course saying that what I said to the children was "My dear children do not fight. The government is not fighting nor is the law involved in any fighting."(10) I then said to the meeting "You remember what was said last week, namely that we said we do not have the money to pay the increase. Now these children are doing their own thing according to their view." I then said to this meeting that "I spoke to the children and said to them they must stop breaking buses because this thing is a matter to be looked into by us, the parents." That is all.

MR BIZOS: Yes. Did anyone speak after you spoke? -- Yes.

Who spoke? -- The priest telling us about two whites. Saying that these people are not from local which I understood to be perhaps meaning that not from Sharpeville or Vereeniging. (20)

And after he spoke about these whites what did he say? Did he say anything else? -- Yes.

What? -- He spoke about petition.

Did the priest have anything to say about what you said? About the children? -- Yes I heard him saying that the children must leave their parents and give their parents a chance about this question of the rent so that they can be able to assess their position if it was not possible for them to (30)

take/...

take the Lekoa town council to court.

Yes please carry on, what did he say about court? --
What he said about the court was that going to court would mean that we are going to ask the court to stop the increase on the rent. That they would do in court by assessing whether this increase was lawful.

Yes. You also told us that he mentioned a petition. What did he say about petition? -- What he said about that was the following, that a petition is a document on which people must sign their names, that is the people with grievances. (10)

Yes. Was anything said at this meeting of the 26th about a stayaway or a march? -- No I did not hear that.

You have already told us that you know this young man Botha. -- Yes.

Did he speak at this meeting of the 26th? -- Yes he said something. It was quite a lengthy speech he made in English. Why he decided to speak English I do not know because everybody there was black and I therefore did not follow what he was saying. What I understood him to be saying in that language was a petition which was to be taken to VTC. I (20) could make out that this person what he is saying is not in fact what he himself understands. I did not understand what he was driving at by saying this. As a result of which the priest then reprimanded him saying to him "We are here about something important, it is therefore not necessary for one to come and make mention of things that are in fact not affecting the people present here".

Was anything said about the, said or done about the petitions at this meeting? -- Yes.

What? -- There was a speaker who supported what was (30)

said/....

said by the priest in respect of the petition that it was necessary. This person further said that for this petition to be done in a proper way the area there must be divided into blocks, which is areas, different areas, so that there is a representative for each area. At the same time this person suggested a temporary committee which will look into that.

Yes.

COURT ADJOURNS FOR TEA. COURT RESUMES.

MARIA MOLAWANI MOKATI: d.s.s. (Through Interpreter)

FURTHER EXAMINATION BY MR BIZOS: Mrs Mokati you told us (10)
what was said at the meeting of 26 August 1984. Did anyone at that meeting advocate any violence against the councillors or their property? -- No that is a lie.

Now how did the meeting finish off? -- It finished off peaceful.

You told us that there was talk about a petition during the course of the meeting. Did you see any petitions or papers resembling a petition during or after the meeting? -- Yes there was a paper which came to me as well.

When ... (20)

COURT: At the meeting? -- Yes, during the meeting.

Did you sign it? -- Yes I signed it.

MR BIZOS: Did you read anything on the paper that you signed?
-- No I did not read the contents of that document because it was written in English.

Did anyone indicate to you what was written there in English? -- It was said to me that a petition that will be brought around to be signed is what is talking about the grievances of the people and therefore I accepted this when it was said it was a petition that it is something which I (30)

can/...

can sign.

Yes. Did you sign it whilst the meeting was going on, while speeches were being made or after the meeting had been closed? -- While the meeting was going on I signed it.

Was there any plan to have a further meeting? -- Yes.

When was the next meeting to be? -- On 2 September.

Did you go to that meeting? -- Unfortunately not because on that day I was attending a meeting from my congregation.

Well during the night of Sunday the 2nd, Monday the 3rd September 1984 did you expect any trouble to break out on (10) the Monday morning? -- No.

Can you recall when you woke up on the morning of the 3rd? -- Yes I got up at 05h30.

Shortly after you woke up did you notice anything unusual? -- While I was outside on my premises busy cleaning my yard I noticed people walking past there with their food carriers or containers. I saw these people in the direction of the bus stop and I later noticed that the same people were coming back from the direction of the bus stop.

Did that strike you as strange? -- Yes it was, as a (20) result I even enquired from a certain lady who is employed at a bank why they were coming back. As a result she told me that they were coming back because there are no buses.

Yes. Did you notice anything further which was unusual during that morning?

COURT: About what time was this? -- About 05h50.

MR BIZOS: Anything else which you noticed which was unusual early that morning? -- Yes I noticed two police vehicles from the direction of the street just at the back of my house passing in front of my house there. They followed the (30) route/....

route of the police station along Zwane Street.

Yes and what was happening? -- It was after some time these vehicles had passed and in fact in my estimation they were supposed to have been at the police station by then I heard something, some noise of something which was shooting in the direction of the police station. Not long while being outside there at the tap I felt that something was affecting my eyes and I inhaled this thing through my nose. I tried to use my jersey which I had on to wipe my eyes. I could feel that this was itching right inside the eye. I went into the (10) house. When I came out of the house I noticed some men jumping the fence which is a boundary between my yard and the yard at my back. This was happening to the next door neighbour as well. I then enquired from them what was happening. This person then asked for water from me saying that Kolisang's house has burnt down. They then went past after having given them the water.

COURT: At what time was that? -- At about 06h10.

MR BIZOS: Yes, later that morning, at about 07h00 did anything happen? -- Yes I noticed that there were many cars (20) driving in different directions and to and fro.

What sort of cars? -- Those are police vehicles and some of these vehicles I was seeing for the first time.

Were there any obstructions on the road to prevent these vehicles from riding on the road? -- No I did not see that. These vehicles were just passing in front of my house.

COURT: Do you live on a tarmac road? -- Yes.

On the bus route? -- Yes.

And the name of your road is? -- If I remember well there is no name to that street because it goes through Seeiso, (30)

go/....

go around and joins Zwane again.

That is the road that runs between Vergenoeg and Vuka?
-- It winds around Vergenoeg to join the road which comes from the direction of Vuka.

Do you know Dabula Drive? -- No I do not know that one. I only know this one in front of my house.

ASSESSOR (MR KRUGEL): Is Zwane Street at the back of your house? -- Yes my kitchen door is facing Zwane Street because my street runs in front of my house and joins Zwane Street further on. (10)

COURT: I am sorry. Do you know where Councillor Dlamini lived? -- Yes.

How far is he from where you live? -- He is not far. It is just Zwane Street between the block in which I live and the block in which he lives.

Do you know where Moswane's house is? -- Who is that, Moswane?

Moswane. -- I do not know that person.

Vuga's Liquor Store, do you know that? -- Yes I know it is not far from the shops. (20)

What is nearer to you, Dlamini's home or Vuga's Liquor Store? -- Dlamini is the nearest, the bottlestore is far from me.

What is nearest to you Dlamini's home or the end of the bus route? -- Dlamini's house is nearer. The bus stop is quite far.

Are you nearer to Dlamini's home than to Kolisang's home? -- I am in the same line with Dlamini. Kolisang is further on, that is from Dlamini, but on the same block with Dlamini.

That school you were speaking of is that to your east (30)

or/...

or to your south? -- It is on the western side.

C.1114

It is on the western side? -- I am sorry it was a mis-interpretation of the word, it is on the eastern side.

Yes. Are you in the first row of houses opposite the school? -- Yes.

And if you go along that row of houses to the north and your cross a street you get, cross a street, you get to the house of Dlamini? -- Yes.

Thank you, I know where you live.

MR BIZOS: You told us that there were these vehicles (10) passing? -- Yes.

Now do you have a son Lazarus? -- Yes.

What was his occupation in 1984? -- He is a policeman.

What is his present occupation? -- I beg your pardon?

And now, what is he doing now? -- He is still a policeman.

COURT:

But I thought you had three dependent children? -- Dependent in the sense that they are staying with me, I am paying for their education.

That is excluding this son Lazarus? -- I do not count (20) him in that house, excluding him.

He is not in the house? -- He was a sub-tenant somewhere during that time and it is only now recently that he moved in again on the premises.

Yes, thank you.

MR BIZOS: Did anything happen to him that morning? -- Yes. At about 07h10 a child came to report to me that he has been shot.

Did you go there? -- Yes I went.

Was he shot? -- Yes on this part of the body (as (30) indicated)/.....

indicated).

COURT: Just below the shoulder on the left-hand side.

ASSESSOR (MR KRUGEL): Where did you go? -- To his place of residence where he is a sub-tenant.

COURT: Was he there? -- Yes he was there. Some people were trying to help him. He was bleeding from the wound where he was shot and this object which hit him was about this size, of the object I have in my hand.

Hand us that object please. Two and a half by ten centimetres. (10)

MR BIZOS: And a cylindrical ...

COURT: Cylindrical.

MR BIZOS: Now, I do not know whether your lordship has ever seen a rubber bullet?

COURT: Not head on Mr Bizos.

MR BIZOS: No I mean, I am not, but if, did the people there describe the object that had struck your son in any particular way?

COURT: Well did she see the object?

MR BIZOS: Did you see it, was it there? -- Yes I saw it. (20)

Yes and did it have a name or did the people there give it a name? -- I did not know the name of this object. I only heard people saying this is a rubber bullet.

Now did you approach any of the vehicles that were driving up and down your street? -- No I did not.

And do you know whether your son was taken to hospital? -- Not the same day. What happened is that I met a policeman who was standing at a corner of the street to whom I reported about the incident of Lazarus having been shot and this man said well they will see if they cannot take him, Lazarus, (30)

to/....

to the hospital.

Yes. Now you told his lordship that you live near the late Mr Dlamini's house? -- Yes.

Did you, was your attention attracted to Mr Dlamini's house at any time? -- I was looking around there, not particularly at Dlamini's house.

Did you see anything happening at Dlamini's house? -- I only noticed people running up and down in the street there in different directions.

Yes did you see anything else there at Dlamini's house (10) later on? -- Yes I was coming from my house, from inside the house, when I noticed that Dlamini's vehicle was on fire.

COURT: When was that? -- At about 08h00.

MR BIZOS: Yes, and what happened then? -- Some time after that, that is after noticing the vehicle which was on fire, I noticed that the police vehicles were again present driving in that area in different directions.

How many attacks at Mr Dlamini's house did you see during that day?

COURT: We have not heard of one attack yet. (20)

MR BIZOS: Oh I beg your pardon.

COURT: It may have been instantaneous combustion.

MR BIZOS: As your lordship pleases. Did you see people attacking the house of Mr Dlamini? -- I did not see people attacking Dlamini's house I only saw people in the street.

What were the people in the street doing? -- They were running in different directions there in the street and at that stage Dlamini's vehicle was already on fire, it was burning.

Now did you see anything during the afternoon of the 3rd? -- Yes. (30)

What/....

What did you see? -- It was in the late afternoon just before sunset when I noticed people emerging from Sefatsa Street. At that stage I was seated outside next to my house. These people went past there going to the shop saying they were hungry. When they came there they opened the shop which was on my right, say I was standing in front of the shops looking in the direction of the shops the shop was on my right.

COURT: You mean if you stood in front of your house looking towards the school the shop was on your right? -- The shop (10) is nearer, quite near. It is just slightly to the side not far from my house. In fact we are separated by a road or street with the shop.

MR BIZOS: Did you say they opened the shop, did they have a key? -- No I did not see that but what I observed there it was as if they were ripping off the irons, the bars. Then they got into the shop and came out carrying tinned stuff.

COURT: What is the name of the shop? -- Lucky Super Store.

MR BIZOS: Who is the owner of that shop? -- There are two people owning that shop. The shop in which these people got (20) in this is Mokhethi's shop.

COURT: Mokhethi? -- Mokhethi. The other shop belongs to a Mr Mbele.

MR BIZOS: Were either of these people councillors? -- No none.

Or did they have anything to do with councillors as far as you know? -- No.

Now these people that were pulling the bars away from the shop did you recognise any of them, were they the children of your neighbourhood? -- No they were not known to me. (30)

You/....

You say that they said that they were hungry? -- Yes.

Did they give any reason for their hunger? -- No I did not hear that.

And did they go on for a long time or were they interrupted in any way? -- After having taken whatever they took from there nothing happened so far until they went on to join Zwane Street. After some time that they had disappeared into Zwane Street two police vehicles then arrived. The police stopped in their vehicles there. They got off their vehicles, seeing that shop that it was opened, and went (10) into that shop. When they came out of that shop they were carrying crates containing cold drinks.

COURT: Crates? -- Crates yes. Passing these to those who were on the vehicles. They went to this other shop where some cold drink boxes, namely crates, were put in a stack. They broke the irons, which is the bars which were closing the place, that is for the crates not to be taken away, they also took those and passed them over to those who were on the truck, that is the Coke crates. Later I noticed that one of those who were on the vehicle was busy drinking from that (20) cold drink which was passed to them. From there they proceeded driving into Zwane Street. It was at dusk when I was busy in the house. Later I realised that the shop was already burning. That is what I saw happening.

MR BIZOS: Thank you my lord I have no further questions.

(30)

KRUISONDERVRAGING/.....

KRUISONDERVRAGING DEUR MNR. FICK : Mevrou, u het vir die hof gesê u het onder andere drie kinders wat afhanklik is van u. Hoe oud was die kinders in 1984 gewees? -- Hulle was nog baie klein gewees.

Was daar van hulle wat al op skool was? -- Die drie van hulle was op skool gewees.

By watter skool was hulle op skool? -- Daar was een by Kopanong Skool, een by Tatalore en die derde een te Mohlodi.

Is hierdie ander twee skole wat jy eerste genoem het (10) ook in Sharpeville? -- Ja.

Ek sal terugkom na die kwessie van die kinders toe as ek by 3 September met u kom. U het in u getuienis vir die hof vertel dat Dlamini, wat u as u leier beskou het, het sekere goed gedoen wat u ontevrede gestel het. Die eerste aspek wat u gemeld het is, ek wil net seker maak of ek dit reg verstaan, hy sou 'n persoon uit 'n huis uitgesit het en vir die man dan gesê het hy moet sekere goed betaal, terwyl die man niks verskuldig was vir die huis nie. Is dit wat u gesê het? -- Ja. (20)

Eerstens, hoe weet u van hierdie voorval? Uit u eie kennis of is dit 'n storie wat by u uitgekom het? -- Ek het hiervan begin weet omdat die eienaar van die huis my genader het met die permit van die geregistreerde eienaar se naam om dit aan my te toon wat beskryf word as 'n permit om in die huis te woon, dat hy of sy nie skuld nie en die persoon het toe vir my gesê dat Dlamini sê dat hy die huis moet ontruim.

Het die persoon gesê hoekom sê Dlamini moet hy die huis ontruim? -- Ja. (30)

Die/...

Die rede? -- Hy sê vir my Dlamini het hom meegedeel dat daardie huis gekoop was.

Deur wie? -- Deur die persoon wat daar moet intrek, wie se naam nie genoem was nie.

En die dokument wat aan u getoon was, wat se dokument was dit? Was dit 'n bewys van eienaarskap van die huis of wat se dokument was dit? -- Dit is 'n permit wat dien as 'n bewys wie die wettige okkupeerder van die huis is.

Het u hierdie klagte opgeneem met Dlamini? -- Ja, as 'n lid van sy komitee het ek hom genader. (10)

Is die saak ondersoek deur die komitee? -- Ek het die saak self opgeneem met Dlamini. Ek het hierdie permit saamgeneem na Dlamini toe en dit aan hom getoon en gesê "Kyk, hierdie persoon skuld nie en die huis is verkoop. Wie is die persoon aan wie jy nou die huis verkoop het, wat hierdie persoon bewoon?"

Maar die raadslede kan mos nie self huise verkoop nie? -- Dit is reg. Dit is juis die rede hoekom ek hom genader het om vir hom te gaan vra of hy die reg gehad het om dit te doen. (20)

Het u nie by die kantoor gaan uitvind wat daar aangaan nie? -- Nie sonder Dlamini nie. Ek mag dit nie doen nie. Hy is die leier van blok nommer 2. Ek moet eers by hom aan doen en dan verder gaan.

Het jy vasgestel of die huis toe verkoop was? -- Ja, ek het. Eers na die mense die huis ontruim het en die ander mense ingetrek het, het ek dit vasgestel.

Waar? Waar het u dit vasgestel? -- Dit was gesê gewees dat die huis verkoop was en deur iemand anders gekoop is, maar toe ek nou die kenmerke bekyk van 'n huis wat gekoop (30)

is/...

is, het ek gevind dat daardie huis nie gekoop was nie en niemand geld betaal het om daardie huis te koop nie, want as 'n huis verkoop is en iemand dit gekoop het as sy eiendom, word een steen van die muur met 'n sekere soort verf geverf en daardie merk, die kenmerk van verkoop huise, was nie daar gewees nie.

HOF : Waar word dit geverf? -- Heel bo by die stene aan die voorkant van die huis as 'n mens staan en kyk na die voorkant van die huis aan jou regterkant van die deur kry jy daardie steen wat geverf is. (10)

Watter kleur word hy geverf? -- Dit is 'n grys verf wat blink.

MNR. FICK : Het u hierdie voorval aan die res van die komiteelede gerapporteer? -- Ja, by ons vergadering het ek daarvan melding gemaak aan die lede van die komitee.

Het julle as lede vir mnr. Dlamini 'n verduideliking gevra? -- Ja.

Was julle tevrede met die verduideliking? -- Nee, ons was nie tevrede nie. Sy antwoord hierop was "Julle het die reg om sekere dinge te weet, maar daar is sekere dinge (20) waarvan julle nie mag weet nie."

Het julle dit toe opgeneem met die administrasieraad of enige beampte? -- Nee, ons het nie.

Het julle gaan uitvind of daar goed is wat julle nie mag van weet in verband met die verkoop van huise nie? -- Nee, ons het nie.

Het die komiteelede na die verduideliking van Dlamini aangebly as sy komiteelede? -- Nee, ons was nie tevrede gewees nie, want die vraag was met wie het hy as 'n leier dit bespreek toe hy die persoon uit die huis gesit het. (30)

Net/...

Net n laaste vraag. Het die komitee aangebly as sy komitee? -- Ja, ons het aangebly na hierdie voorval.

Wanneer het hierdie voorval plaasgevind? Kan jy net n datum gee? -- Dit is gedurende 1980.

En tot wanneer sê u was Dlamini nog u leier? -- Nie dat ek nou gesê het hy is nie n leier nie, maar na aanleiding van wat hy gedoen het gedurende 1982, het ek toe gelos.

Ek wil met u gaan na die vergadering van 5 Augustus 1984. Kan u vir die hof sê op hierdie vergadering wie was almal daar? -- Ja. (10)

Wie was daar? -- Mnr. Dlamini, Kolisang, Mofokeng, Mokate, Sebokane en mev. Phosisi.

Het mev. Phosisi enigiets te sê gehad op hierdie vergadering of was sy maar stil? -- Nee, sy het niks gesê nie.

Ken u n persoon met die naam van Henry Nkoane? Ek dink sy bynaam is Botso? -- Nee, ek verstaan nou nie hierdie naam nie.

Wie was die voorsitter van hierdie vergadering? -- Mnr. Dlamini was.

Is dit nie so dat hy maar namens al die raadslede (20) die meeste van die praatwerk gedoen het nie? -- Hy was die voorsitter, net soos hy die inwoners na die vergadering toe genooi het.

Het iemand op hierdie vergadering die raadslede beskuldig of enige raadslid beskuldig daarvan dat hy of hulle verraaiers is? -- Nee.

Het enigiemand op die vergadering vir die raadslede gesê maar julle is net daar om julle beursies vet te maak met ons geld? -- Ek het dit nie gehoor nie.

Is dit moontlik? -- As gevolg van die manier waarop (30)

die/...

die mense baie daar was, kan dit wees.

Ken u vir mnr. Paul Nhlapo? -- As dit Nhlapo is wat aan my bekend is as 'n eienaar van huurmotors, dan ken ek hom.

Die mnr. Paul Nhlapo het 'n gebrek. Is dit dieselfde man? -- Nee, daardie een ken ek nie.

Ken u 'n persoon met die naam van Mokhema? -- Ek ken 'n Mokhema, 'n polisiebeampte.

Weet u of hy op hierdie vergadering was van 5 Augustus die Mokhema wat u van praat? -- Ek het hom nie gesien nie. (10)

Oor die vergadering self u sê u u het daar opgedaag, die vergadering is met 'n gebed geopen en Dlamini het die vergadering toegesprek en julle ingelig dat daar 'n verhoging is van R5,90? -- Ja.

Het iemand op hierdie vergadering die gehoor ingelig en gesê hoekom die verhoging noodsaaklik gewees het? -- Dit kan wees, ja.

As ek u getuienis reg verstaan het, het Sekobane op drie geleenthede op hierdie vergadering gepraat? -- Nee, ek het gesê twee geleenthede. (20)

Net twee maal? -- Ja.

Die eerste keer toe Sekobane gepraat het, wanneer was dit? Na wie het hy gepraat? -- Die eerste keer toe hy gepraat het was na mnr. Dlamini daar gepraat het en melding daarvan gemaak het hoeveel die huur sal wees.

Het enigiemand op hierdie vergadering vir die mense gesê maar die huur moes eintlik baie hoër gewees het, maar ons raadslede het baklei daarvoor en nou is dit R5,90 per maand, die huurverhoging? -- Die eerste keer toe hy gepraat het, was na mnr. Dlamini daar gepraat het en melding (30)

daarvan/...

daarvan gemaak het hoeveel die huur sal wees.

Het enigiemand op hierdie vergadering vir die mense gesê maar die huur moes eintlik baie hoër gewees het, maar ons raadslede het baklei daarvoor en nou is dit R5,90 per maand huurverhoging? -- Nee, ek het dit nie gehoor nie.

Jy sou dit onthou het as dit gesê sou gewees het? -- Ja, ek sou dit onthou het.

Het enigiemand op die vergadering gesê maar die huur moes eintlik R50,00 gewees het - die huurverhoging moes eintlik R50,00 per maand gewees het? -- Nee, ek kan nie (10) onthou dat ek so iets gehoor het nie.

Kan jy onthou wie is die persoon wat op die vergadering opgestaan het en gesê het maar julle raadslede is pas verkies en hier kom julle al met 'n huurverhoging? -- Ja.

Wie is die persoon? -- Dit was 'n manspersoon gewees.

Het jy sy naam? Dit is eintlik waarin ek belangstel? -- Ek weet nie wat sy naam is nie.

Is dit 'n jong man? -- Nee, dit is 'n ou man.

Het enigiemand op hierdie vergadering verwys na klinieke en teerpaaië en parke wat verbeter moet word en gebou (20) moet word? -- Nee, ek het nie gehoor nie.

As die mense sou gesê het maar kyk, die geld is nodig vir klinieke, parke en teerpaaië dan sou u dit onthou het? -- Ek sou dit onthou het.

U ken vir Nozipho Myeza? -- Ja, ek ken haar.

Was sy op hierdie vergadering van 5 Augustus? -- Ek het haar nie met my oë gesien nie.

Ook nie met u ore gehoor praat op die vergadering nie? -- Nee, ek het haar nie gehoor nie.

U weet hierdie Nozipho Myeza het getuig in hierdie hof(30)

en/...

en sy sê vir die hof sy het gepraat op die vergadering? --

Nee, ek weet nie dat sy gepraat het nie.

Sy het beweer dat sy sou gesê het vir die mense op die vergadering "What I said was the following to the councillors now that they are increasing the rent, have they ever given a thought to the pensioners and those who were out of employment to find a reason and/or a solution for them as how these two classes of people were going to cope with the rent." Dit is volume 312 bladsy 17 921. -- Dit is omdat ek nie vir Nozipho gesien het nie. (10)

Het enigiemand op die vergadering vir die raadslede gevra maar betaal julle ooit die huurverhoging? -- Ek kan onthou dat dit gesê was. Ek kan net nie sê wie die persoon is wat dit gesê het nie.

En wat was die antwoord wat gegee is? -- Die antwoord deur Dlamini was "Ek kan nou my permit (met verwysing na die okkupeerders se permit) gaan haal om dit vir jou te toon as 'n bewys dat ek wel betaal."

Ek wil dan met u gaan na die aspek van die voorval met raadslid Mokati. Voordat hierdie vrou, mev. Motlounge (20) enigsins gepraat het met Mokati, was die vergadering rustig tot op daardie stadium? -- Ja.

Wat sal u sê wat was die oorsaak van die deurmekaarspul op hierdie vergadering? -- My siening van daardie vergadering is die volgende. Behalwe die voorval tussen mev. Motlounge en Mokati, daardie vergadering sou nogtans nie goed verloop het op die ou end nie. Die rede daarvoor was dat ek kon sien dat die mense se gevoelens baie sleg was oor die verhoging van die huur, ingesluit myself.

Moet ek nou van u antwoord aflei dat die voorval met (30)

Mokati/...

Mokati en mev. Motlounq was die oorsaak van die rustige atmosfeer van die vergadering wat u netnou van gepraat het wat sou verander het? -- Ek as h persoon wat daar teenwoordig was se siening wat die gevoelens van die mense daar kon sien sê dat die verhoging van die huur wat nie bekend was deur wie dit gedoen is nie, was maar die rede vir die mense se slegte gevoelens.

Wat bedoel u daarmee om te sê of deur te sê dit is onbekend wie verantwoordelik is vir die verhoging van die huur? -- Daarby bedoel ek die raadslede self het met mekaar (10) gestry daar van die oorsprong van die verhoging.

As ek u getuienis-in-hoof reg verstaan dan het u gesê dat nadat mev. Motlounq die beskuldiging gerig het in verband met die uitsetting van h sekere weduwee het Mokati nie geantwoord nie en toe het Dlamini geantwoord en gesê maar hierdie probleme van die wyk moet nie hier op die vergadering bespreek word nie. Hulle moet dit in hulle eie wyk gaan bespreek en dit was die rede dat die mense begin mompel het en ontevrede geraak het? -- Ja.

U sien, hier het ander getuies ook oor hierdie vergadering (20) ring getuig en ek wil dit aan u stel dat mnr. Nhlapo het h ander weergawe vir die hof gegee oor wat die oorsaak is vir die deurmekaarspul op die vergadering? Volgens mnr. Nhlapo sou Dlamini daar op die vergadering gesê het maar die mense moet nie verras wees as hulle uitvind na h sekere tyd dat die huur gaan op tot R100,00 nie? En toe was daar h "loud noise which was an indication to me that there is now going to be disruption of this meeting." Wat sê u daarvan? -- Ek sal nie sy getuienis betwis nie. Ek getuig hier van wat ek daar waargeneem het en wat ek gehoor het. (30)

Voor/...

Voor mev. Motlounge die raadslid Mokati geklap het, het sy enigiets te sê gehad? -- Ja.

Wat het sy te sê gehad? -- Wat sy gesê het is dat "Jy wat Mokati is, jy het ons hier gepla dat ons vir jou moet stem dat jy op die raad gekies moet word. Ons het dit gedoen. Kort na dit het jy die ou vrou uit die huis gekry en die huis aan iemand anders gegee. Waar is die ou vrou?" Mokati het nie hierop geantwoord nie. Dit was na aanleiding daarvan dat Mokati geen antwoord hier gegee het dat die gehoor toe begin het met die gemompel waarin gesê was (10) hoekom hy nie daarop antwoord nie.

Het Mokati enigiets te sê gehad? Sy mond oopgemaak en iets gepraat? -- Nee.

U sien, u weergawe verskil ook van dié van die getuie Victor Mbatyazwa op bladsy 18 903 volume 331. Volgens die getuie Victor was daar 'n woordewisseling gewees tussen Mokati en mev. Motlounge en as gevolg van daardie stryery, oor en weer stryery het die mense opgestaan en begin uitloop. Wat sê jy daarvan? -- Dit is daardie getuie se getuienis. Ek sê dat ek nie gehoor het Mokati antwoord op mev. (20) Motlounge se vraag nie.

Het die hele gehoor nog gesit gehad toe mev. Motlounge vorentoe geloop het en die raadslid Mokati geklap het? -- Mev. Motlounge het daar voor gesit by die heel voorste ry, dit wil sê vlak voor mnr. Mokati.

ASSESSOR (MNR. KRUGEL) : Maar sy het nie vir Mokati geklap nie.

MNR. FICK : Ekskuus, Kolisang, ek is jammer. -- Dit is reg, sy het nie vir Mokati geklap nie.

ASSESSOR (MNR. KRUGEL) : Sy het mnr. Kolisang geklap? -- (30)

Mev. Motlounge/...

Mev. Motlounge het aan Mokati gesê "Ons sal mekaar ontmoet" omdat Mokati nie h antwoord gegee het nie en Dlamini het toe daarop geantwoord. Na die antwoord het mev. Motlounge opgespring met die oog daarop om Mokati by te kom wat omtrent vanwaar ek sit was vanaf mev. Motlounge wat by daardie pilaar was. Dit was omtrent die distansie tussen die twee.

HOF : Vier meter. -- Skuins voor mev. Motlounge aan die regterkant was Kolisang gewees. Toe sy gestorm het om Mokati by te kom, het Kolisang sommer tussenin beweeg en toe het sy vir Kolisang h hou gegee met h plat hand en hom geklap. (10)

HOF VERDAAG TOT 14h00.

HOF VERVAT OM 14h00.

K1116

MARIA MOLAWANI MOKATI, nog onder eed

VERDERE KRUISONDERVRAGING DEUR MNR. FICK : Mev. Mokati, ons is besig met die vergadering van 5 Augustus 1984. Ons is amper klaar met hom. Kan u vir die hof sê, hoe het hierdie vergadering geëindig? -- Ja.

Hoe het hy geëindig? -- Toe dit op die einde gekom het, was dit nie meer lekker gewees nie.

Wat het dit nie meer lekker gemaak nie? -- Die gehoor was nie tevrede met alles wat daar plaasgevind het nie. (20)

Wat het van die raadslede geword? -- Hulle is ook sommer so daar uit en weg.

Dlamini ook? -- Ja.

Het u hom daar buite gesien? -- Ja, ek het hom daar buite gesien stap na sy voertuig.

Is u omtrent dieselfde tyd as Dlamini uit die saal uit? -- Nee.

Is u eerste uit? -- Ja.

Het daar enigiets buitengewoons gebeur buite die vergadering na die vergadering? -- Nee. (30)

U/...

U sou onthou het as u gesien het daar is buite probleme?
-- Ek sou dit onthou het, want ek sou dit gesien het daar buite, want ek self was alreeds daar buite gewees.

En Dlamini het uit die saal gekom en hy het na sy kar toe gestap en hy is weg? -- Toe hy uit die saal uit was, het hy 'n entjie geloop en toe het hy gestaan. Kolisang en Sekobane is toe na hom toe.

En is hulle drie toe weg na hulle motors toe? -- Hulle is weer daar uiteen elkeen na sy voertuig toe.

En Dlamini is weg? -- Ja, hy is weg. (10)

Daar het nie op hierdie vergadering of na hierdie vergadering mense vuurwapens uitgehaal en gerig op mense nie?
-- Nee, ek het dit nie gesien nie.

Is dit nie so dat op hierdie vergadering van 5 Augustus 1984 het raadslid Dlamini verduidelik aan die inwoners wat die verhogings behels en hoekom dit nodig geword het nie?
-- Nee, ek het dit nie gehoor nie.

Is dit nie so dat iemand op die vergadering het gevra maar is daar nie 'n ander bron van inkomste vir die raad nie? Moet hy huur verhoog en toe is daar weer verduidelik, (20) maak nie saak waar die geld vandaan kom nie, die raad sal nog steeds moet rente betaal op die geld?-- Nee, ek stem nie saam nie en ek glo nie dat daar so iets gesê was nie, want die toesprake wat daar gemaak was in die gesprekke wat daar uitgevoer is, was nie lank gewees nie.

Kan u nog onthou wat die persoon Mokhema gesê het op die vergadering van 5 Augustus of kan u nie meer onthou nie?
-- Maar ek het mos gesê die enigste Mokhema wat ek ken is 'n polisieman en ek het hom nie by die vergadering gesien nie. (30)

Is/...

Is dit nie so dat op hierdie vergadering is daar ook gesê dat as daar ontevredenes is oor die huurverhoging dit die mense vry staan om petisies te rig aan die raad nie? -- Nee, daar was nie so iets gewees nie.

Die dag of die Maandag toe u na Dlamini toe is, was u alleen na Dlamini toe? -- Ja.

Dit was net u en hy? -- Ja.

Na 1982 nadat u nie meer op die uitvoerende - soos u sê nie meer op die "executive" was van raadslid Dlamini nie, het u enige vergaderings van raadslede bygewoon of (10) weet u van sulke vergaderings of weet u nie? -- Praat u nou van ander wyke se vergaderings? Verstaan ek u reg?

Vergaderings wat raadslede gehou het met die gemeenskap?

HOF : Enige wyk in Sharpeville?

MNR. FICK : Enige wyk? -- Nee, ek was nooit nie.

Ek wil dan in die algemeen oor die vergaderings van die 19de en die 26ste vir u vra. Is daar op enige van hierdie vergaderings gepraat van geweld teenoor raadslede? -- Nee.

Is daar op hierdie vergaderings van 19 en 26 Augustus (20) 1984 enigsins gepraat van geweld teenoor ander instansies? -- Nee, geen geweld was gemeld nie.

Het enigiemand op enige van hierdie twee vergaderings van die 19de of die 26ste gesê hy gee nie om as ander se eiendom beskadig word nie, want dit behoort nie aan hom nie? -- Ja, ek onthou.

Wie het so gesê? -- Dit is die eerwaarde.

Op watter vergadering het die eerwaarde dit gesê? Ons sal nou uitvind wie is die eerwaarde? -- Ek sal u sê u het eintlik hierdie verwarring veroorsaak. Toe u gesê (30)

het/...

het u gaan my in die algemeen vra oor die vergaderings van die 19de en die 26ste somer bymekaar. Dit is wat my nou verwar dat ek nie nou meer presies kan sê by watter vergadering dit was nie.

Maar is dit nie iets besonders wat op die vergaderings of op een van die vergaderings gesê was wat vir u iets buitengewoons was nie? -- Wat hy gesê het was dat die een hier in hierdie vergadering wat sê dat hy nie omgee oor wat gedoen word aan enige eiendom wat beskadig word nie, die persoon moet weet dat dit wat gaan gebeur, waar skade (10) gely gaan word, is nie volgens die wet nie. Met ander woorde, hy moet nou nie vertolk word as 'n persoon wat sê ek as 'n persoon gee net nie om wat gebeur nie.

Die vraag was eintlik, was dit vir u iets besonders iets buitengewoons wat u op die vergadering gehoor het? -- Ek kan dit beskou as raad wat gegee was deur hom aan die gehoor dat hulle nie daardie houding moet inneem nie, dat as dinge verkeerd loop en skade aangerig word aan eiendom dat hulle sê ek gee nie om nie, dat dit maar aangaan, dat verdere skade gedoen word aan daardie eiendom. (20)

Die eerwaarde wat dit sou gesê het, is hy hier in die hof? -- Ja.

Wie is dit? Waar sien u hom? -- Dit is die een wat voor sit.

HOF : Beskuldigde nr. 3.

MNR. FICK : Ek gaan u nou net oor die vergadering van 19 Augustus eers vra. Dan sal ons later by 26 Augustus se vergadering kom. Verstaan u dit so? -- Ja.

Op die dag van 19 Augustus se vergadering, toe u beskuldigde - beskuldigde nr. 3, was hy die priester waarvan u (30) praat/...

praat? -- Ja.

Was beskuldigde nr. 3 alleen die eerste keer toe u hom gesien het die dag van 19 Augustus? -- Ja.

En was beskuldigde nr. 3 op die verhoog in die kerk?

HOF : Wanneer?

MNR. FICK : Met die vergadering 19 Augustus? -- Ja.

Toe die kerk oopgesluit word, het iemand daar binnekant die stoele reggesit en vensters oopgemaak en dié klas van ding? -- Nee, ek het nie so 'n persoon gesien nie.

Was u van die eerste groep wat ingegaan het of het (10) u maar tussen die ander klomp ingegaan op 'n later stadium? -- Daar was ander mense gewees wat voor ons daar ingegaan het. Ek was tussen die ander klomp wat agterna gekom het.

Op die verhoog, was daar nog iemand saam met beskuldigde nr. 3? -- Daar was ander mense gewees wat sitplek ingeneem het op die kerkkoor se stoele.

Ek verstaan voor in hierdie kerk is daar wat hulle noem die altaar en voor hom is daar 'n verhoog, 'n platform? -- Ja.

Is dit waar beskuldigde nr. 3 was tydens die vergadering? -- Ja, op die verhoog, nie op die altaar nie. (20)

Wie het saam met beskuldigde nr. 3 op die verhoog gesit tydens die vergadering? -- Daar was 'n jong man wat by hom gesit het.

Het u hom geken, die jong man? -- Ja.

Wie is hy? -- Hlubi.

En behalwe Hlubi, wie was nog saam met beskuldigde nr. 3 op die verhoog? -- Daar was ander mense gewees wat daar gesit het.

Het jy van hulle geken? -- Van die mense daar het ek nie geken nie. (30)

HOF/...

HOF : Van die mense het u geken? -- Van sien, ja, wat ek kan uitwys sonder om die name te ken wie hulle is.

MNR. FICK : Laat ek so vra, die mense wat daar saammet beskuldigde nr. 3 en Hlubi was, is daar van die mense wie se name u ken? -- Ek het nou net vir die hof gesê ek ken hulle nie op die name nie, ek kan hulle wel uitwys, omdat ek hulle van sien ken.

Die persoon wat die spreker was van Soweto, was hy ook op die verhoog of het hy tussen die mense gesit? -- Die persoon het opgestaan van tussen die klomp wat op die verhoog gesit het. (10)

Was daar in hierdie kerk terwyl die vergadering op 19 Augustus 1984 aan die gang was enige baniere? Met 'n banier bedoel ek 'n stuk lap waarop iets geskryf is wat teen die muur vas was of wat aan stokke vasgehou was? -- 'n Lap wat ek daar gesien het is die een wat op die preekstoel gehang het.

Weet u wat se ding is 'n kanselkleed? -- Die lap wat ek van praat is nie 'n lap wat aan die kerk behoort daar nie. Dit is 'n lap wat daar doelbewus opgesit was om sigbaar te word aan die gehoor wat die vergadering bygewoon het. (20)

Het u gelees wat staan op die lap indien enigiets? -- Ja, daar was iets daarop geskryf. "Hare na chelete".

Is dit al? -- "Asinamali."

Nog iets? -- Dit is al.

Het u gesien hoe die lap daar voor by die preekstoel beland? -- Ek het nie gesien hoe die lap daar gekom het nie. Ek het net bewus geword van 'n lap wat daar hang.

U het voor die vergadering begin het opgedaag by die vergadering. Is dit reg? -- Ja. (30)

U/...

U sien want beskuldigde nr. 3 het vir die hof gesê in volume 230 op bladsy 12 220 tot 1 dat daar was 'n banier gewees en dit is kort na die begin van die vergadering aanbring teen die preekstoel deur ene Mokhema en Nozipho? -- Ek sal dit nie betwis nie, maar ek het dit nie gesien plaasvind nie.

Waar het u in die saal gesit? In die kerk? -- As 'n mens nou binne-in die kerkgebou staan en in die rigting van die altaar kyk, was ek meer regs van die altaar.

Hoe ver van voor af? Naby? Ver? -- Die tweede ry (10) se stoele van voor af.

Net laastens oor hierdie banier. In watter kleur was daar geskryf op hom? -- Die kleur van die lap is wit. Die kleur van die geskrif is blou.

U sien, ek wil dit aan u stel dat daar is in hierdie hof gesê en gestel deur my geleerde vriend aan die staatsgetuies dat daardie lap was in rooi geskryf "Hare na chelete - Asinamali"? -- Kan u die stelling herhaal vir my?

Volgens die verdediging was daar in rooi geskryf op hierdie banier wat u nou sê in blou geskryf is? -- Nee, (20) volgens my waarneming was dit in blou geskryf.

Ek stel dit aan u wat op daardie banier gestaan het is nie wat u sê daarop gestaan het nie, maar daar het gestaan "Away with councillors - no more rent hikes." -- Dit is 'n leun.

U sê vir die hof beskuldigde nr. - ekskuus, die persoon van Soweto het gepraat. Is hy hier in die hof? Sien u hom hier? Die man wat van Soweto af gekom het om op die vergadering van 19 Augustus te praat? -- Ja, daar is hy.

Beskuldigde nr. 16. Ken u die uitdrukking "Amandla (30)

Ngawethu/...

Ngawethu"? -- Ja, ek het al daarvan gehoor.

Is dit h manier van groet op sekere geleenthede? -- Ja.

Nou sê u vir die hof dat die man wat u nou uitgewys het as beskuldigde nr. 16 het voor hy gepraat het die gehoor gegroet. Hoe het hy gegroet? -- Hy het net gesê "Ek groet julle."

En na hy klaar gepraat het, het hy enigsins weer gegroet? -- Ja.

Hoe het hy gegroet? -- Soos ek nou demonstreer met hierdie wit papier in sy regterhand soos ek aandui en die (10) twee hande bymekaar gebring. Die volgende woorde was gebesig "Vereniging is die sterkte."

HOF : Die twee hande is in die lug op palms oop en daarna bymekaar gevoeg en aanmekaar gesluit saam.

MNR. FICK : Wat die vergadering van 19 Augustus 1984 betref, het enigiemand op hierdie vergadering verduidelik aan die mense hoekom dat hierdie vergadering gehou word? -- Ek sê nee, en dit was eintlik ook nie nodig gewees nie, want hierdie vergadering was daar gewees as gevolg van die inwoners van daardie gebied en hulle was almal daar teenwoordig. (20) Dus het hulle geweet hoekom die vergadering daar was. So, daar was geen rede om nog te vra hoekom die vergadering gehou is nie.

Ek wil dit net aan u stel dat daar is aan die staatsgetuie Koaho gestel dat daar h verduideliking wel op hierdie vergadering gegee is hoekom hierdie vergadering gehou is? -- Ek hoor vir die eerste keer van daardie naam van Koaho nou dat u daarvan praat.

Nee, maar die vraag is eintlik, daar is gestel in hierdie hof dat daar op die vergadering van 19 Augustus verduidelik(30) is/...

is aan die gehoor hoe dit gekom het dat hierdie vergadering gehou word? Wat sê u daarvan? Is dit nie die waarheid nie? -- Dit is nie die waarheid nie.

Die volume is volume 25 bladsy 1 189 tot 90. Ek wil nou met u die toesprake behandel. Van die ander persone wat op hierdie vergadering van 19 Augustus 1984 gepraat het, sien u van hulle hier tussen die beskuldigdes? -- Ja.

Waar is hulle? -- (Beskuldigde nr. 1 en beskuldigde nr. 2 word uitgewys)

U het vir die hof gesê dat beskuldigde nr. 16, dit (10) is die man van Soweto, het 'n papier in sy hand gehad? -- Dit is so.

Kon u sien wat se papier dit is? -- Nee, ek kon dit nie sien nie, want dit was so opgevou net soos ek hierdie sakdoek van my opgerol het.

Het die persoon na hierdie papier verwys, nr. 16, terwyl hy sy toespraak gemaak het? -- Nee, hy het nie na die papier verwys nie.

Het hy nie gelees uit hom uit nie? -- Nee, hy het nie van die papier gelees nie. (20)

U sien, ek wil weer vir u sê in hierdie hof is gesê daar gaan getuig word dat hierdie man, beskuldigde nr. 16, het 'n papier by hom gehad van waar af hy die verskillende huurverhogings afgelees het?

HOF : Wat is die verwysing?

MNR. FICK : Volume 25 bladsy 1 230. Is dit 'n leuen? -- Nee, ek het wel gesien dat hy 'n papier by hom gehad het. Ek het hom nie gesien dit oopmaak en lees nie.

Is dit 'n leuen as iemand gesê het hy het dit oopgemaak en daar vanaf gelees? -- Ek het hom nie gesien nie. (30)

Is/...

Is daar enige rede waarom u nie gesien het dat hy die ding uithaal en die huurverhogings daarvan aflees nie? -- Ek sê nie daar is n rede hoekom ek dit nie gesien het nie. Al wat ek sê is ek het hom nie gesien die papier oopmaak en lees nie.

U sou dit gesien het as hy dit gedoen het? -- As hy die papier oopgemaak het om daarvanaf te lees sou ek erken het dat hy dit wel gedoen het, maar hy het net die papier gehad wat toegevou was en hy het dit nie gelees nie.

Wat het van die papier op die ou end geword? -- Toe (10) hy nou klaar gepraat het, waar hy nou gegroet het met sy hande bymekaar, het hy die hele tyd die papier in sy hand gehad.

En het hy die papier toe in sy sak gestek of wat het hy daarmee gemaak toe hy klaar gepraat het? -- Nee, hy het dit nie in sy sak ingestek nie. Hy het net padgegee vanwaar hy gestaan het terwyl hy praat met die papier in sy hand.

Hierdie man van Soweto, watter taal het hy gepraat op die vergadering van 19 Augustus 1984? -- Sotho. (20)

U sê vir die hof daar was n persoon wat getolk het ten opsigte van die ander sprekers. Was hierdie man, nr. 16, se toespraak getolk of nie? -- Ja.

Watter taal is dit in getolk? -- In Zoeloe.

Wie was die tolk? Weet u? -- Ja.

Wie is dit? -- Mnr. Khambula.

Het enigiemand op hierdie vergadering van 19 Augustus daarna verwys en gesê daar is nie genoeg konsultasie tussen die regering en die gemeenskap nie? -- Ek het dit nie gehoor nie. (30)

Het/...

Het iemand op hierdie vergadering van 19 Augsutus 1984 gesê daar moet van voor af gekonsulteer word met die raadslede, onderhandelinge aangegaan word? -- Ja.

Wie? -- Beskuldigde nr. 16.

Het enigiemand op hierdie vergadering verwys na Ratanda en Mothlakeng? -- Bedoel u nou 'n ander persoon of die persoon wat nou net gepraat het?

Enige persoon op die vergadering van 19 Augustus? -- Ja, as ek reg onthou het iemand so iets gesê.

Wat het die persoon verwys na Ratanda en Mothlakeng?(10)
-- As ek nog reg onthou wat die persoon gesê het aangaande die twee plekke is dat hy gesê het die huur te Randfontein, byvoorbeeld Mothlakeng en Ratanda is nie so hoog soos dit is hier by ons nie.

Is dit al? -- Ja, dit is wat ek gehoor het.

Het enigiemand verwys na die militêre begroting op hierdie vergadering van 19 Augustus? -- Nee, niks was gemeld daarvan nie.

Het enigiemand op hierdie vergadering van 19 Augsutus gesê die mense moet georganiseer word? -- Ek volg nie. (20)
Georganiseer word vir wat?

Om hulp te kry? -- Ek volg nie wat die stelling is nie.

Kom ek vra vir u so. Het enigiemand op hierdie vergadering verwys na ander organisasies? -- Nee, ek het nie gehoor van ander organisasies nie.

Het enigiemand op hierdie vergadering verwys na die maniere wat die raadslede aangewend het om verkies te kom met die vorige verkiesing? -- Nee, ek is nie saam met u nie.

Het iemand op hierdie vergadering gesê die gemeenskap het mag, maar hulle weet nie hoe om dit te gebruik nie? (30)

Wat/...

-- Wat ek van weet is dat daar 'n toespraak was wat gehandel het oor die mag wat die gemeenskap het om die raadslede te sê dat hulle moet bedank, want hulle, die lede van die gemeenskap, het die raadslede op die raad gekies.

Wie het so gesê? -- Beskuldigde nr. 16.

Het iemand op hierdie vergadering van 19 Augustus gesê "Maar julle kan vir julle ander raadslede kies"? -- Nee, ek het die nie gehoor dat daar gesê was dat ons kan ander raadslede kies nie.

Beskuldigde nr. 1 wat op die vergadering gepraat het. (10) is hy voorgestel aan die vergadering? -- Nee, hy was nie voorgestel nie.

Het u geweet waar kom die man vandaan wat nou praat? -- Nee, ek het nie geweet waarvandaan hy kom nie.

Niemand op die vergadering het gesê of hy van enige organisasie is nie? -- Nee, ek het dit nie gehoor nie.

Het u al gehoor van 'n organisasie met die naam van AZANYU? -- Wat se organisasie is dit nou?

Azanian Youth Unity? -- Ja. Wat maak hierdie organisasie? (20)

Nee, al wat ek vir u vra is, het u gehoor van so 'n organisasie? -- Nee, ek het nog nooit daarvan gehoor nie. Ek weet nie eers van die bestaan daarvan nie.

So, kan ek dan aflei dat niemand op hierdie vergadering is voorgestel as afkomstig van die organisasie nie? -- Ja.

Behalwe beskuldigde nr. 16, is enigiemand anders voorgestel as afkomstig van Soweto? Dit is nou op die vergadering? -- Nee, ek weet net van hom as 'n persoon na wie verwys was as wat vanaf Soweto kom.

Beskuldigde nr. 1, u sê hy het 'n toespraak gemaak (30)

op/...

op die vergadering? -- Ja, hy het.

Waar het hy vandaan gepraat? Tussen die gehoor van die verhoog af of waar? -- Hy was tussen daardie mense daar op die verhoog.

Was hy die hele tyd op die verhoog gewees gedurende die vergadering voor hy gepraat het? -- Ja, hy was maar daar tussen daardie mense.

Het enigiemand op hierdie vergadering van 19 Augustus na die raadslede verwys as "puppets"? -- Ja, ek onthou dat iemand dit gesê het. (10)

Wie? Weet u? -- Ek kan nie so goed onthou wie die persoon is nie, maar daar was so iets gewees.

Het iemand na die raadslede verwys as "sell-outs"? -- Nee, dit het ek nie gehoor nie.

Wat het die persoon gesê, hoekom noem hy die raadslede "puppets"? -- Wat ek verstaan het volgens my toe die persoon gesê het die raadslede is "puppets", het hy nie bedoel om hulle te vloek nie. Hy het verwys na die werk wat hulle besig was om te doen. Ek weet nie wat die persoon gedink het nie, maar dit is die indruk wat ek gekry het. (20)

Het hy nie verduidelik hoekom sê hy vir die gehoor die raadslede is "puppets" nie? -- Hy het nie, omdat daar niemand gevra het hoekom hy dit sê nie. As daar miskien iemand was wat gevra het hoekom hy dit so sê, dan sou dit miskien gesê het hoekom.

Beskou u dit as vloek as daar gesê word iemand is 'n "puppet"? -- Nee, ek beskou dit nie as 'n vloekwoord nie.

Hoekom het u dan gesê hy het nie bedoel om te vloek nie? -- Ek het u vraag verstaan dat u bedoel het dat as 'n persoon na die mense verwys as "puppets", dan het daardie (30)

persoon/...

persoon bedoel om die mense te vloek. Dit was in antwoord op dié vraag dat ek dit duidelik gemaak het dat "puppets" nie 'n vloekwoord is nie.

Wat in my vraag het u die idee laat kry dat ek dink "puppet" - as u vir een sê hy is 'n "puppet" dan vloek u hom? -- Toe u gevra het wat het die persoon bedoel terwyl die persoon die woord gebruik het "puppet". Dit is wat my die indruk laat kry het.

Het enigiemand op hierdie vergadering van 19 Augustus gesê dat as die mense nie hulle huur betaal nie sal hulle (10) uitgesit word, Mahlatsi sal die inspekteurs stuur en die mense sal uitgesit word? -- Nee.

Is op hierdie vergadering deur enige spreker verwys na die skole kwessie? -- Dat 'n persoon spesifiek van die skole gepraat het?

Ja? -- Ek is die persoon wat daarvan gepraat het.

Wat het u op die vergadering van 19 Augustus gepraat van die skole? -- Ek het aan die kinders daar gesê "Julle bly stil en hou julle uit hierdie ding uit, want dit het te doen met ons, die ouers. Julle moet skool toe gaan. (20)

Nee, het enigiemand op die vergadering behalwe u gepraat oor skoolaangeleenthede? -- Praat ons nog van die vergadering van die 19de?

Totdat ek vir u sê ons gaan weg. -- Ja, die persoon het iets daaromtrent gesê, dat die huur sal veroorsaak dat die ouers nie meer kinders kan skool toe stuur nie en die kinders sal sukkel. Met die gevolg dat die kinders nie meer gehoor sal gee aan die ouers nie.

Het enigiemand op die vergadering verwys na die kwessie van SRC's? Studenterade by die skole? -- Nee, ek het dit (30)

nie/...

nie gehoor nie.

Het iemand daar op die vergadering gesê maar kyk, die burgemeester Mahlatsi, as hy die huurgeld verhoog, moet hy maar self sien waar hy die geld, hy moet dit maar self betaal? -- Nee, ek het dit nie gehoor nie.

Het enigiemand op die vergadering gesê maar die swartmense word beroof van hulle regte? -- Ja, ek onthou dat ek so n woord gehoor het.

Wie het dit gesê? -- Ek kan nie meer so goed onthou wie dit gesê het nie, maar ek is seker daarvan dat ek dit (10) gehoor het.

Hoe is gesê wie beroof die swartmense van hulle regte? -- Ek het nie gehoor dat dit gesê word nie.

Is daar gesê op die vergadering watter regte word julle van beroof? -- Ek kan nie meer so goed onthou nie.

Wat kan u onthou van hierdie uitdrukking, wat gesê is dat die swartmense, julle word van julle regte beroof? -- Ek onthou dat dit wel gesê is. Deur wie kan ek nie onthou nie, want ek sal u sê eintlik was my aandag meer gevestig op die resolusies oor die huurgelde. Die ander dinge (20) wat daar gemeld was aan my het net verby gegaan partykeer soos iets wat daar genoem word deur mense maar wat nie veel van belang is nie.

HOF : Wat sê u is wel gesê? -- Ek sê ek het gehoor dat dit gesê word by hierdie vergadering. Maar ek het nie veel ag daarop geslaan nie, want dit is eintlik nie die ding wat ek voor na hierdie vergadering toe gegaan het nie.

U het gehoor dat wat gesê word? -- Dat ons van ons mag ontnem word.

Nie van jou regte ontnem word nie, van jou mag, (30)

"maatla"/...

"maatla"? -- Dat hulle ons van die regte wat ons het ontnem.

Is dit dan so, verstaan ek u reg dat u aandag nou nie eintlik by hierdie vergadering was nie, u was net geïnteresseerd in die resolusies? -- Ja.

Daar is 'n klomp goed gesê wat by u verbygegaan het, want u het net in die resolusies belang gestel? -- Ek was daarheen oor die resolusies.

Wil u net die vraag antwoord? Is dit so dat daar 'n klomp goed by hierdie vergadering gesê is wat u nie in belang gestel het nie, wat u nie na geluister het nie en (10) wat u nie vir die hof kan sê wat daar gesê is nie? -- Ek het geluister na wat daar gesê word, alhoewel dit nie vir my van so 'n belang was nie, maar ek het nogtans geluister.

Het enigiemand op hierdie vergadering van 19 Augustus gesê "Maar kyk, die huurgelde wat ingevorder word, gaan gebruik word deur die blankes tot hulle eie voordeel"? -- Ja, ek het dit gehoor.

Wie het dit gesê? Weet u? -- Ek kan nie so goed onthou wie die persoon is nie.

Het enigiemand op die vergadering gesê dat die (20) gemeenskapsraad het nou die huur verhoog, maar daar moet nou seker gemaak word dat hierdie geld reg aangewend word vir behuising en vir teerstrate en elektrisiteit en die tipe van ding? -- Nee, ek het nie daardie persoon gehoor nie.

Het enigiemand op hierdie vergadering gesê "Kyk, hierdie ekstra geld wat nou ingesamel word vir die huurverhoging, gaan die weermag gebruik"? -- Ek het dit nie gehoor nie.

Het beskuldigde nr. 1 nie gesê maar hy kom van die Transkei af nie? -- Ja, hy het so gesê. (30)

En/...

En beskuldigde nr. 1 het toe verder gesê hy is daar in die Transie deur Matanzima en sy broers onderdruk? -- Nee, dit het ek nie gehoor nie. As hy dit miskien gesê het, het dit nie by my so uitgekom nie.

En het beskuldigde nr. 1 verder gesê dat hy is toe weg daar uit die Transkei uit en toe hy hier kom toe vind hy vir Shabalala en Mahlatsi hier onderdruk hulle die mense ook? -- Nee, dit het ek nie gehoor nie.

Is dit moontlik dat hy dit gesê het daar dat u dit nie onthou nie? -- Nee, dit val my nie by dat hy so iets gesê(10) het nie.

Het beskuldigde nr. 1 gesê hy is gestuur van Soweto af en hy kom ondersteun die mense hier in hulle stryd oor die huurkwessie? -- Wat is die stryd?

"Struggle"? -- Wat is dit? Is dit om te oefen?

Nee, wag, luister, ons sal nie nou argumenteer nie. Sê net vir my, het beskuldigde nr. 1 gesê op die vergadering dat hy is hier om julle te ondersteun in die "struggle" teen die huurkwessie? Hy is gestuur deur die jeug van Soweto? -- Nee, ek het dit nie gehoor nie. (20)

Het hy dit nie gesê nie of kan u dit nie onthou nie? -- Hy het dit nie gesê nie.

Ek stel dit aan u dat beskuldigde nr. 1 sou verder gesê het dat die jeug weet hoe om te baklei en die ouers moet volg? -- Nee, ek het dit nie gehoor nie. Wat ek wel gehoor het wat hy gesê het glo ek dat ek dit aan hierdie hof vertel het.

U het nie alles gesê wat beskuldigde nr. 1 gesê het nie? -- Ek het hier vir die hof gesê wat beskuldigde nr. 1 gesê het.

Ek wil aan u stel ten opsigte van beskuldigde nr. 16 (30)

wat/...

wat u nie vir die hof gesê het nie maar wat wel gebeur het op die vergadering van 19 Augustus is dat beskuldigde nr. 16 vir die vergadering gesê het "Julle het die krag, maar julle weet nie hoe om die krag te gebruik nie. Dit is nou tyd dat julle julle krag gebruik"? -- Nee, ek het dit nie so gehoor vanuit sy mond nie.

Ek stel dit aan u hy het verder gesê "Ons het die raadslede gevra om hulle werk te los en vir hulle gevra om nie die huurgelde te verhoog nie, maar hulle gee nie gehoor aan ons versoeke nie"? -- Nee. Sover ek onthou is dit (10) nie wat hy gesê het nie. Hy het daar vir ons raad gegee en gesê dat ons, die mense van Sharpeville, moet bymekaar kom en na die raadslede toe gaan om vir hulle daar te gaan sê wat ons probleme is.

Ek stel dit aan u dat beskuldigde nr. 16 het toe 'n papier uitgehaal wat 'n kennisgewing was in verband met die huurverhoging en hy het dit daar geskeur en vir die mense gesê dit is net so goed as om dit aan die brand te steek? -- Ek ontken dit. Ek het daar gekyk. Dit het nie gebeur nie. (20)

Die raad wat beskuldigde nr. 16 gegee het, het julle die raad gevolg om die raadslede te gaan sien? -- Ek het dit gevolg. Ek was net jammer gewees dat hy nie geweet het wat in ons siele was aangaande dit wat die raadslede aan ons gedoen het dat hy nog so 'n voorstel maak nie.

Ek wil vir u 'n paar goed hieroor vra. Het die vergadering van 19 Augustus enige besluite geneem oor hierdie raad wat u gekry het by beskuldigde nr. 16 om te gaan praat met die raadslede? -- Ons het dit nie eers bespreek nie, want ons het besef dat die persoon so praat omdat hy nie (30)

daarvan/...

daarvan weet wat alreeds gebeur het tussen die inwoners van Sharpeville en die raadslede van die gebied in Sharpeville nie.

Het beskuldigde nr. 16 ook verwys na die kwessie van boikot van raadslede se besighede? -- Ek sê wat ek gehoor het wat hy van gepraat het was die probleme wat geskep gaan word as gevolg van die huurgelde en dat hy ook gehandel het met ons pensioenarisse.

HOF : Is u antwoord dan nee? -- Ja, ek het dit nie gehoor nie. (10)

MNR. FICK : Ek stel aan u dat beskuldigde nr. 1 het op hierdie vergadering gesê dit is nou lankal dat die raadslede die mense onderdruk. Is dit so? -- Ek onthou dit nie.

Is dit moontlik? -- Dit kan wees dat hy dit gesê het maar ek onthou dit nie.

Het hy ook gesê, ek stel dit aan u dat "ons wil glad nie raadslede hê nie"? -- Nee, ek het nie gehoor dat hy dit sê nie.

Kan u dit nie onthou nie of het hy dit nie gesê nie? -- Ek het dit nie gehoor nie. (20)

Ek stel dit aan u hy het dan verder ook gesê "ons moet die raadslede maak om te bedank. Ons moet wys hoe kragdadig ons is"? -- Nee, dit is nie so nie.

Ek stel dit aan u hy het verder gesê die jeug moet bymekaar kom en hulle moet baklei en die ouers moet volg en hy het toe gesê "Let us face the music"? -- Ek het alreeds gesê nee, daar is nie so iets nie.

En ek stel dit aan u dat beskuldigde nr. 1 het verder gesê hy doen 'n beroep op die skoolkinders dat hulle die onderwysers moet nader en vra vir SRC's, dit is studenterade (30)

in/...

in die skole? -- Dit is 'n leuen.

Beskuldigde nr. 2, vanwaar het hy gepraat in die vergadering? Ook van die verhoog af of waar? -- Hy het vanaf die gehoor gekom.

Wat meen jy nou hy het vanaf die gehoor gekom? Het hy êrens heen gegaan voor hy gepraat het of wat wil jy sê? -- Hy het vanaf die gehoor gestap na die verhoog toe, waar hy met sy aankoms gebukkend met die voorsitter gepraat het.

En toe? -- Na die gefluister daar tussen die twee neem ek aan dat hy aan die voorsitter gesê het dat hy wil praat.(10)

Het hy toe van die verhoog af gepraat? -- Ja.

Is beskuldigde nr. 2 voorgestel op die vergadering van 19 Augustus 1984? -- Nee, hy was nie voorgestel nie.

Was daar nie gesê waar kom hy vandaan nie? -- Nee, dit was nie gesê nie.

Is daar gesê of hy aan enige organisasie behoort? -- Nee, dit was nie gesê nie.

U sien in volume 276 bladsy 15 052 is gesê dat beskuldigde nr. 2 het van die vloer af gepraat, nie van die verhoog af soos u sê nie en hy is voorgestel en daar is gesê hy is(20) van AZAPO?

HOF : Wie sê so?

MNR. FICK : Ek meen dit is beskuldigde nr. 16. Wat sê u daarvan? -- Herhaal die vraag? Wat het u nou gesê?

Daar is getuig in hierdie hof dat beskuldigde nr. 2 het van die vloer af gepraat en nie van die verhoog af soos u sê nie en daar is ook getuig dat hy is voorgestel aan die gehoor as afkomstig van AZAPO? -- Nee, ek sê dit is nie so nie, want hy het hier by my verbygegaan op pad na die verhoog toe. (30)

Wat/...

Wat was die belangrikste aspek van beskuldigde nr. 2 se toespraak wat u onthou? -- Wat belangrik is vir my in sy toespraak wat ek nog kan onthou is dat hy gesê het hy stem saam met hierdie besluit aangaande die huur. Tweedens, hy stem ook saam met hierdie voorstel dat daar nie gekoop moet word van die raadslede se besighede nie.

Wie het die voorsitter loop maak dat daar nie gekoop moet word van die raadslede se besighede as hy sê hy stem saam met dit? -- Eintlik het dit van hom uitgekom. Dit is terwyl hy die kwessie van die huur en die raadslede (10) wat alreeds bespreek is daar gestaaf het dat hy dan hierdie voorstel gemaak het dat dit ook gedoen moet word, dat die raadslede se besighede nie ondersteun moet word deur daar te gaan koop nie.

Ek sal u sê hoekom u die antwoord gegee het dat hy het saamgestem met die voorstel naamlik die boikot van die raadslede. U het die antwoord gegee omdat u weet beskuldigde nr. 16 het op hierdie vergadering eerste daarvoor gepraat? -- Nee, nee, dit is nie beskuldigde nr. 16 wat daarvan gepraat het nie. (20)

Waarom het u dan gesê dat beskuldigde nr. 2 het gesê hy stem saam met die voorstel as daar nie so 'n voorstel was voor hy gepraat het nie? -- Hy het saamgestem met die twee besluite wat alreeds daar was en hy het toe 'n voorstel gemaak van die derde geval waarvan ek gepraat het.

Is hierdie voorstel van beskuldigde nr. 2 bespreek op die vergadering van 19 Augustus? -- Dit was aanvaar.

Nee, dit was nie die vraag nie. Was dit bespreek? -- Dit was nie bespreek gewees nie. Daar was net resolusies aanvaar by hierdie vergadering. (30)

Het/...

Het beskuldigde nr. 2 self gesê hoekom hy hierdie voorstel maak, hoekom moet die boikot daar wees? -- Ja, deur te sê dit is met die oog daarop dat hulle ook maar 'n bietjie pyn of sleg voel, dat hulle kan beseef dat wat hulle besig is om te doen nie 'n goeie ding is nie.

Het hy verduidelik, beskuldigde nr. 2, waarom dit belangrik is dat die raadslede moet pyn voel, soos u sê? -- Omdat niemand gevra het nie, het hy ook nie verduidelik nie.

Jy sien, ek wil aan u stel dat in volume 230 op bladsy 12 241 is gesê dat beskuldigde nr. 2 op hierdie vergadering(10) glad nie verduidelik het hoekom hy vra vir 'n boikot nie? -- Ek het alreeds vir die hof gesê dat hy die volgende gesê het, dat as ons sê dat daar nie gekoop moet word van die winkels wat hulle eien nie, is nie omdat ons hulle haat nie, maar dit is met die oog daarop dat hulle ook 'n bietjie sleg kan voel of die pyn 'n bietjie voel.

Die kwessie van die haat, is dit nou wat hy op die vergadering van 19 Augustus gesê het? -- Ja.

Ken u 'n dame met die naam van Nana? -- Ja, ek ken haar. Ons gaan saam kerk toe. (20)

HOF : Wat is haar van? -- Mokayane.

MNR. FICK : Nana Mokayane, was sy op die vergadering van 19 Augustus? -- Ja, as my geheue my nie in die steek laat nie, het ek haar gesien.

Waar het u haar gesien? -- Toe sy daar voor ons gaan staan het.

HOF : Om te praat? -- Ja.

MNR. FICK : Was sy op die verhoog? -- Ja, sy was op die verhoog, maar op die kant van die verhoog.

Is dit ook waar sy gesit het gedurende die vergadering?(30)

Sy/...

Sy het daar opgestaan om te praat? -- Ja.

U is seker? -- Ja.

Weet u waarom het sy gepraat? -- Sy het die volgende gesê "Mense, as ons ooreengekom het op 'n resoluëie, dan moet ons by die ooreenkoms bly. Ons moet nou nie mekaar rek, sodat party hiernatoe trek en die ander na die ander rigting toe trek nie. Laat ons bymekaar kom en verenig en ooreenkom op een ding."

Het sy gesê wat gaan gebeur as die mense nou nie bymekaar staan en die resoluëie deur voer nie? -- Nee, sy het nie (10) gesê nie.

Na watter resoluëies het Nana verwys? Na die eerste twee waarvan u praat of almal of wat is die posisie? -- Sy het verwys na die resoluëies wat alreëds aanvaar was.

HOF : Dié wat aanvaar was. Nou watter was op daardie stadium aanvaar? -- Die vorige week se resoluëies was dat ons betaal die huur soos dit is sonder die verhoging en die tweede resoluëie was dat die raadslede bedank.

Is dit al? -- Ja.

MNR. FICK : Is dit na daardie twee resoluëies wat sy verwys (20) het? -- Volgens my is dit wat ek verstaan het wat sy van gepraat het, naamlik die twee resoluëies.

Het sy gepraat voor beskuldigde nr. 2 gepraat het? -- Ja, sover ek onthou is dit so dat sy eers gepraat het voor beskuldigde nr. 2.

Het Nana gesê hoe moet die mense verenig om die resoluëie uit te voer dat die raadslede moet bedank? -- Sy het nie gesê dat ons bymekaar moet staan of mekaar moet staaf nie. Wat sy gesê het was ons moet nie op die volgende manier optree, as daar 'n resoluëie aanvaar is by 'n vergadering (30)

as/...

as mense nou weer gevra word van dieselfde resolušie, dat die ander mense nou eenkant toe trek en die ander na die ander kant toe trek nie. Dat ons bymekaar wees met h resolušie wat aanvaar is, soos dit aanvaar was.

Ek wil aan u stel eerstens dat u getuienis verkeerd is as u sê dat Nozipho Myeza nie op hierdie vergadering was van 19 Augustus 1984 nie? -- Ek sê ek het haar nie gesien nie.

Hier is getuienis voor die hof van van die beskuldiges wat sê sy het op die verhoog gesit. Sy, Peter Hlubi, (10) beskuldigde nr. 3 en beskuldigde nr. 16.

HOF : Wie sê dit alles? Sê sy dit of het sy saam met hulle gesit? Wat is u stelling?

MNR. FICK : My stelling is sy het saam met die mense op die verhoog gesit? -- Ek het alreeds gesê dat ek haar nie gesien het nie. Al was sy daar, sê ek dat ek haar nie gesien het nie.

En hier is verdere getuienis voor hierdie hof gelewer dat Nozipho een van die persone was wat plekke aangewys het vir die mense aan die begin van die vergadering om in te (20) kom? -- Nee, ek het haar nie gesien nie, want ek het self sommer na daardie sitplek toe gestap. Niemand het vir my gewys waar om te gaan sit nie.

Is daar vir ander mense plekke aangewys wat u gesien het? -- Nee, ek het nie gesien dat daar vir iemand gewys word waar om te gaan sit nie.

As iemand sê daar was plekke aangewys en sê Nozipho het vir die mense plekke aangewys, is dit leuens? -- Volgens my het ek haar nie gesien dat sy aan mense sitplekke uitwys nie. Die mense wat ek gesien het het self na die sitplekke (30)

toe/...

toe gegaan.

Ek wil dit aan u stel, Nozipho het gepraat op hierdie vergadering van 19 Augustus? -- Ek onthou dit nie.

En ek sal vir u verder sê, ek stel dit aan u dat sy gesê het, na hierdie boikot resolusie aangeneem is, as sy iemand sien ingaan by 'n winkel van 'n raadslid om te gaan petrol koop by sy garage of enigiets koop by 'n raadslid, dan gaan daardie persoon gebrand word, hy gaan aangeval word, hy gaan doodgemaak word? -- Nee, ek het nie daardie woord gehoor nie. (10)

Daar was toe 'n deurmekaarspul op hierdie vergadering na sy dit gesê het? 'n Groot lawaai? -- Nee, daar was geen lawaai gewees nie.

Was hierdie vergadering van begin tot einde een rustige stil vergadering? -- Dit was 'n vergadering wat goed verloop het.

GETUIE STAAN AF.

HOF VERDAAG TOT MAANDAG, 8 FEBRUARIE 1988.